

Teatru român

Arătați în partea întâia a acestei adrese către publicul român, că, dacă Teatrul Român a ajuns în cea mai deplină decadentă, el n-a fost decît oglinda stării noastre sociale. Am zis-o și-o mai repet, că nu zic aceste cuvinte spre a osîndi, ci din contra spre a ne lumina și-a ne înfrăți. Furăm în fiarele sclaviei, și elinii ziceau că omul cînd cade în sclavie își pierde sufletul. Cum dar junii noștri puteau scrie bucăți de Teatru pline de morală și de naționalitate? și cum actorii noștri puteau fi buni, cînd nu mai auzeam pentru a ne inspira decît sufletul săbiilor oștilor străine și nu mai vedeam decît vițiile cu care invaziile pîrlesc morala și viața națională, cum pîrlesc locustele cîmpiile cele roditoare? Soldatul de la Salamina, Eschil, după ce cîștigă acea bătălie glorioasă se-ntoarce, își leapădă sabia și înaintea populului joacă însuși biruința. Membrii Sfatului orășănesc, carii ieșeau cu pîine și cu sare înaintea invaziilor, sau comisarii carii erau trimiși a primi regimentele străine, puteau oare întorcîndu-se să ia condeiul și să scrie ca Eschil o operă pentru Teatru, prin care să reprezinte pe noul Prometeu, (populul român) lănțuit și răstignit pe o stîncă, *Sila* și *Puterea* bătînd cu ciocanul piroanele în mîinile lui și ei proclamînd, din vîrful acelei stînci, moartea lui Jupiter, și suirea pe tron a altor zei buni și naționali? Ceea însă ce nu să putea face în timpii restignirei nu trebuie făcut astăzi cînd intrarăm în epoca Renașterii? O putem, și pentru că suntem siguri c-o putem, *pentru că suntem încredințați că toți o simt, o voiesc și că fiecare va contribui, în sfera sa, d-aceea și numai d-aceea cutezarăm a lua direcția Teatrului Național.*

Teatrul este școala în care populul ostenit de munca zilei, și uneori poate și înăsprit de felurite suferințe, să ducă seara spre a-și odihni și mintea și trupul, și-nvață morala, patriotismul, virtutea, prin icoane vii și puternice și-am putea zice, prin fapte vii și eroice. Teatrul este căminul comun al unității cugetărilor, de unde toți, fără osebite de clase și de partite, putem culege ideile care apropie pe oameni între dînșii, îi luminează și-i înfrățesc.

“Ce minunată educație, zice D. Michelet, aceea a Teatrului Atenii! mai roditoare pentru sufletul populului decît iscusitele învățături ale lui Socrate și Platon. Tot ce dau aceștia în logică ucenicilor aleși din grădinile lui Academus, populul le priimise în icoane, să zicem mai bine, în acte eroice, de la acei sublimi actori Sofocle și Eschil”.

“Populul suveran la Teatru, cînd actor și cînd critic, el regăsea ne-ncetat *unitatea* compromisă în disputele pieții publice; dobîndea aceea comunitate de cugetări, de simțiminte, acel suflet identic, ce a fost geniul Atenii și care rămîne în istorie luminoasa faclă a lumii. Acolo își forma ideile sale și moravurile, și din acele idei și moravuri ieșeau legile”.

“Un Teatru și-un asemenea Teatru, este forma cea mai eficacie a educației naționale. Eficacie pentru a apropia pe oameni, a începe frăția; eficacie pentru a cultiva pe lucrătorii osteniți carii nu citesc și pe carii o altfel de învățătură i-ar face s-adoarmă; eficacie spre a dezvolta, a ascuți spiritul”.

Spre a întări aceste adevăruri să-mi fie iertat a spune aci ceea ce s-a făcut la noi, cînd încă era Teatrul în sala d-lui Momulo.

Să juca pe scena română o bucată numită “*Mizantropia sau Pocăința*”, tradusă din nemțește de amicul nostru, mort în exil, Ioan Voinescu. În sala Teatrului era în seara aceea un bărbat și-o femeie, din clasa de jos, despărțiți de mai mulți ani și carii a doua zi erau să meargă la mitropolie spre a-și lua cartea de despărțenie. Ei bine! în minutul cînd să juca pe scenă căința femeii ce fusese culpeșă, bărbatul și femeia despărțiți, carii erau în sală, plecară d-odată amîndoi unul spre altul, se-mbrățișară și plecară împreună acasă, căiți amîndoi și uniți într-o căsnicie ce numai moartea o mai putea despărți.

Istoria și legendele naționale sunt niște comori deschise junilor noștri, din care suntem siguri că vor începe îndată a lua și-a ne înfrăți pe toți prin mărimea națională, la vederea căreia, să nu se îndoiască nimene, toate inimile, fără osebite, vor tresălta, și inima ce a tresăltat odată, de două ori, s-a sfințit pentru totdeauna. Dacă suntem răi, dezuniți, slabi, și dacă avem toate celelalte greșăli și

păcate ce ne împrumutăm pe toată ziua unii altora, cauza este neștiința, piroteala și dezunirea în care a fost societatea noastră.

Nu este în țara aceasta, ne chezășuim, nici un om carele n-ar deveni patriot, fie măcar o oră; dovadă 24 Ianuarie; trebuie numai pentru aceasta ca suflarea vieții naționale să-ncepă a ne viscoli necurmat frunțile, și-această suflare Teatrul o poate face mai bine decât orice altă școală. Și scriitorii noștri să nu ne mai zică că n-avem actori; să vie acum la repetiții și să ne dea fiecare ce știe; și-apoi „pentru lucruri naționale, zice d.Michelet, nu este trebuință de actori; tot omul ar fi actor. Sper că vom lăsa absurdă prejudecătura despre pretinsa dezonoare d-a zice *tare* ceea ce găsim onorabilu și frumos a ceti încet. Oameni buni, vă credeți oare mai presus de Shakespeare sau Molière? Five-ți mai nobili decât eroul de la Salamina, care a jucat singur bătălia după ce a câștigat-o? Eu carele vă văz sub măștile voastre, o sărmani actori ai lumii, mă jur că dacă vreodată vă veți asocia cu poporul spre a juca comedia națională, veți fi pentru întâia oară în adevăr“.

“Ce este teatrul? *Abdicarea persoanei aptuale, egoiste, interesate, spre a lua un rol mai bun.* - A! cât avem trebuință d-aceasta. Veniți, vă rog, veniți să vă reluați sufletul în Teatrul popular, în mijlocul popoului!”

În toți anii la noi, junii și damele din soțietățile de sus au jucat pe scenă în casele lor. Au jucat chiar înaintea nemților și muscalilor. De ce oare acum să nu jucăm cu toții și-naintea nației? Oare aplauzele naționale nu sunt mai dulci decât acelea ale armiiilor străine?

“Teatrul este uitarea momentană a disputelor noastre uneori drepte, adesea meschine. Pune doi oameni împreună, oriunde vor fi ei, să ceartă. Trimite-i la Teatru, ca actori sau spectatori, a se reproduce [sic!] sau a vedea pe oamenii carii au fost mai buni, ei uită îndată și critică sau aplaudă împreună. *A uita împreună este deja frăție.* Arta d-a uita ce este rău, ce este vulgar în viață, și din contra d-a-și aduce aminte de viața cea naltă, cea nobilă, cea curată este Teatru”.

Juni și june românce, să refacem, să creăm de voiți Teatrul Național, să traducem, să prelucrăm, să compunem bucăți morale și vii, *să le jucăm chiar*, și fiți încredințați că aplauzele ce ne va da publicul român ne vor înfrăți, ne vor lumina, ne vor înobila pe toți și binecuvântarea cerului va fi în familiile noastre și peste nația noastră.

Nu priimim asemenea să ni se mai zică: că publicul nostru este neluminat și corupt și că nu va veni la Teatru dacă vor da pe scenă bucăți morale și mai mult sau mai puțin serioase; nu priimim să ne zică cu autoritatea episcopului Bossuet “că comedia nu s-ar putea susține de n-ar mesteca binele cu răul și de n-ar fi mai mult pornită spre rău, *carele place mai mult mulțimii*”

Aceste băgări de seamă, care presupun într-o adunare de privitori mai multă aplecare spre rău decât spre bun, se văd curat că sunt doctrinele trecutului, care au refuzat libertatea, denegat virtutea, închis cerul nemărginitei majorității a genului uman. Căile moderne au dovedit din contra, că o adunare de oameni este mai presus în moralitate decât cei mai mulți dintre oameni, luat fiecare în parte. Negreșit c-o adunare să poate ațîța și spre rău, dar este cu totul neadevăr că, pentru ca să-i plăci trebuie s-o împingi mai cu preferență spre rău. Nimic nu oprește pe scriitorul carele s-adresează către mulțime a să rîdica cu mult mai presus de moralitatea individuală; din contra, totul îl invită, și trebuie s-o facă chiar în interesul renumirii sale. “Adevăratul poet, zice *Lessing*, acela carele aspiră la gloria dramatică, chiar cînd publicul său ar fi degradat, nu se crede îndatorat a-și josi nici inspirațiile, nici cugetarea, nici limbajul. El are o singură țintă: își înclină viața spre a cultiva în oameni amorul frumosului, a le înălța cugetarea, a-i face mai buni; și niciodată nu se va degrada spre a întări prejudecăți și-a linguși patimile jositoare sau ridicule.”

Prin amorul frumosului orice artă pregătește pentru amorul dreptății și-al libertății și pînă să-ncepem a produce pe scenă frumosul național, - ceea ce suntem siguri că va începe chiar în anul acesta, - avem sub mîna noastră cap d-operile lui Schiller, Shakespeare și mulți alți autori franțezi, care conțin cele mai depline îndemnări la pietate, la amorul familiei, al patriei, al libertății, și d-astă dată, o mai repetăm, că suntem siguri, că junii români, din toate clasele, se vor pune îndată la lucru spre a pune pe scena română, altarul moralității și-al libertății patriei române.

Dirept. Teatr. Român,
C. A. Rosetti

„Românul“, 1859, an III, nr. 94
(8/20 august), p. 376-377

(C.A. Rosetti, *Teatru român*, în G. Ivașcu (ed.), *Din istoria teoriei și a criticii literare românești*, I, 1812-1866, EDP, București, 1967, pp. 535-539)